

ตำนานพระพทธชินราช

ที่ระลึกในการฉาปนกิจศพ

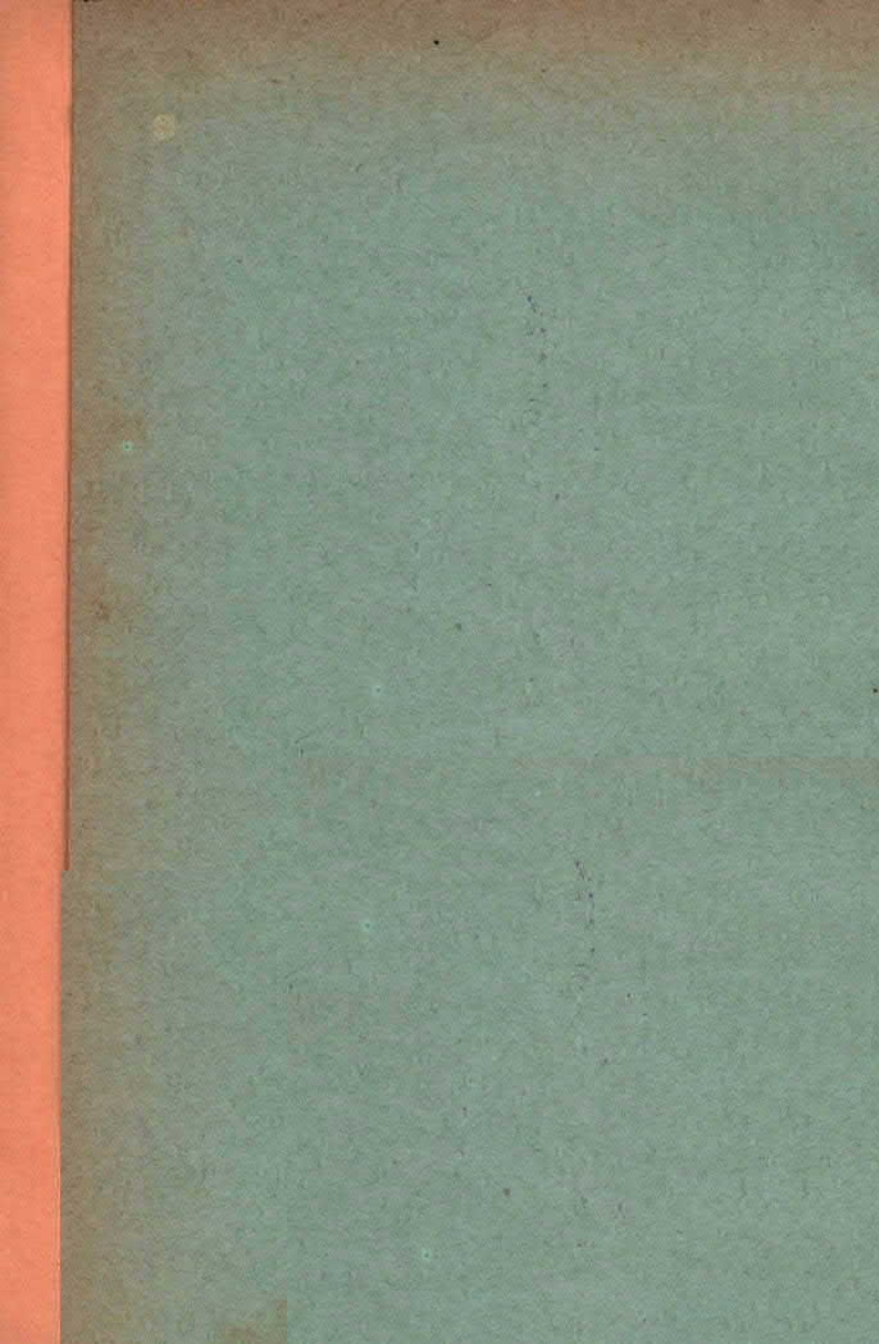
ขุนวุธย์บำรุงศาสตร์ (แย้ม ปรงอาวุธ)

วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐

ณ พระอารามจักรวรรดิ

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีหงส์

หน้าตลาดวัดกก

ศ. ๑๒. 18
ตำนานพระพุทธรชินราช

ที่ระลึกในการสถาปนากิจศพ

ขุนรุตม์บำรุงศาสตร์ (แย้ม ปรงอาวุธ)

วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐

ณ ประจักษ์จักรวรรดิ

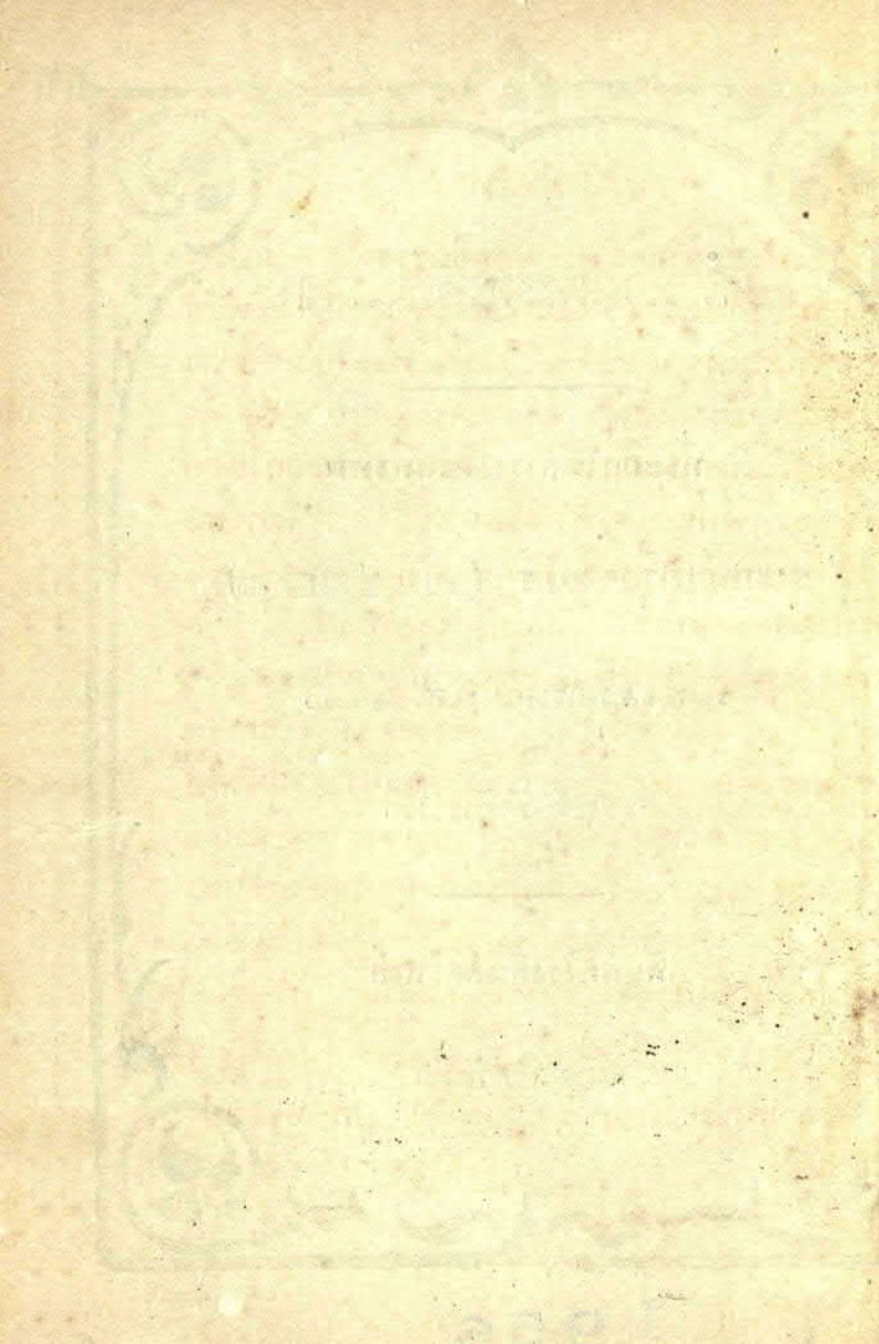
พิมพ์ที่โรงพิมพ์ศรีหงส์

หน้าตลาดวัดตก

1966

1966

โรงพิมพ์ศรีหงส์.

คำนำ

หนังสือตำนานพระพุทธชินราช นั้น มีประโยชน์หลายอย่าง เช่นทางตำนานทางกวีนิพนธ์ และยังให้ความ สะดวกใจ แก่ผู้ที่จะไป นมัสการ เจริญพทธา นุสสติ รำลึกถึง พระคุณ ของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยวงกว้างออกไปอีก เป็นการเพิ่มอันสงส์ให้ไพบูรณ์ขึ้น จึงพร้อมใจกันพิมพ์เป็นที่ระลึกในการฉาปนกิจศพ ขนรุทรบารงศาสตร์ (แบ้ม ปรงอาวุธ) ที่วัดจักรวรรดิ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ฯ

บุญฐานิสงส์ทั้งปวง ซึ่งจะควรมีจากการที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้กระทำกุศลเป็นส่วนตัวก็ดี จน การที่บำเพ็ญ เพราะปรารถนาถึง ท่าน ผู้มรณะก็ดี ขอประมวลอติศให้แก่ท่านผู้มรณะที่ระบุมานั้น เพื่อเพิ่มพูนสุขประโยชน์โดยประสงค์ตามควรแก่คติวิสัยแลกรรมนิยมนั้น เทอญ ฯ

นางรุทรบารงศาสตร์ (พัก ปรงอาวุธ)
นายแจ่ม นายเจือ นายผัน นางสาวพะยอม-
-ปรงอาวุธ บุตรธิดา

The first thing I noticed when I stepped
 out of the car was the smell of the sea.
 It was a fresh, salty breeze that
 carried with it the promise of a new
 adventure. The sun was just
 beginning to rise, painting the sky
 in shades of orange and pink.
 I took a deep breath and felt
 a sense of freedom that I hadn't
 felt in a long time. The world
 was so different here, so much
 more alive. I could hear the
 waves crashing against the shore
 and the seagulls calling out to
 each other. It was a symphony
 of nature that I had never
 experienced before. I felt like I
 had found a new home, a place
 where I could truly belong.

ลิลิต

ตำนานพระพุทธชินราช

เฉลิมพระเกียรติ

ร่าย

สรวมศรีสุภสวัสดิ์
กฤตการเกริกกล้า
ทั่วเขตต์คามนิคม
ภาคพื้นภพไพบูลย์
บรรหารกิจหัตถกรรม
ภาพรพิทยาสาตร์
ปลูกปล้มไทยใจเปรม
ไถ้ราชเรืองศักดิ์

พิพัฒน์พิศิษฎ์
เฟื่องฟุ้งฟ้าฟากสยาม
อุตตมผลไพศรพณ์
เพ็ญเพียบพูนพาดิษย์
จิตรการทำเนืองนิตย
ปราศภัยเข็ญเป็นสุข
เอิบอัมเอมองอาจ
ปรัตยักษย์ยุคเจริญ

ดำเนินสู่ศิวิไลซ์
 สามัคคีสมาคม
 ชูเชิดชาติศาสนา
 ขวนขวายต่อรัฐกิจ
 บัณฑิตอริยภาพนอก
 ชักชวนกันให้รู้
 สู่สนามยุโรป
 คัดกำจัดประมัตต์
 สำแดงเดชานุภาพ
 ถืออำนาจเป็นธรรม
 ขาดทางพระราชไมตรี
 ให้ม้วยมรณพินาศ
 เกษมสุขเสิกกษัย
 เป็นบุญขลากเล็ดล้ำ
 บุคนบม^๕

ทวยไทยรักภักดี
 สัตย์นิยมกตัญญู
 มหากษัตริย์เจ้าตน
 บิด่วนวายภายใน
 บอกเตือนกันให้รัก
 อาสาสู่สงคราม
 โอบเอื้อสัมพันธ์มิตร
 ช่งเส้อมศักดิ์สัญญา
 หยาบยิ่งใหญ่ร้ายกาจ
 ก่อกองกรรมมนุษยชาติ
 ควรยำยัตตรอน
 ปราศจากภัยไรทุกข์
 สบสมัยผาสุกภาพ
 ยุคใดฤาเกินกำ
 เลขนา

โคลง ๔

เปรมปรีดีปราศจากเศร้า	โศกศัลย์
สบสุขทุกคืนวัน	ไปเว้น
ทั่วประเทศขอบเขตต์ฉัณฑ์	สยามราชฎี รมย์นา
ปลอดโปร่งปรบักษเรน	เรื่องร้ายมลายศุณย์ฯ
สมบุรณ์สมบัติถ้วน	ทวยชน
ประกอบกิจชนพล	ผ่องแผ้ว
บันเทิงทั่วมณฑล	ทุกถิ่น ไทยแล
เพราะพระมงกุฎแก้ว	กอบกู้ การฟอง ๑
พระปองประโยชน์เกอ	กิจวัตร ทำนนา
ทศพิชราชธรรมทัศน์	ถ่องแท้
บำเพ็ญพิริยภักดิ์	เกษมโสสถ สยามแฮ
ใดชั่วคอยดัดแก้	กาจร้ายกลายดี ๑
ปรีดาปราโมทย์แย้ม	หญิงชาย
ชนชอบนอนน้อมกาย	เกศเกล้า
ต่างค้ำต่างแดนถวาย	อภิวาหน์ พระฮา
ฝึกฝนในราชเจ้า	จิตต์ตั้งกตัญญู ๑

ชชาติศาสน์ ^๕ อ	อดตม
สงฆ์ ^๕ สุมาคม	คำเข้า
พุทธบริษั ^๕ ตนิยม	อยู่สุข เกษมแฮ
นบนอบขอบศึ ^๕ รเกล้า	กลื่อนหย่านสถานธรรม ฯ
อำมาตย์ราชภัก ^๕ ฎเฝ้า	ภมรินทร์
พร้อมพรัง ^๕ ดั่งองค์อินทร์	เยี่ยมฟ้า
เลอโลกโลกทร ^๕ พย์ภิญ	โญยัง สยามแฮ
ยลรอบขอบเขต ^๕ ต์เหล่า	เหล่า ^๕ รพลหลาย ฯ
บรรยายบ ^๕ สุดสัน	เสริมยศ พระเฮย
เสียนเศิก ^๕ ทราบสของสยด	ย่อ ^๕ ท้อ
ทวยชนทั่วชาติ ^๕ หมด	มอบมิตร สมานเนอ
เทียมเทียบ ^๕ เปรียบชั้น ^๕ น้อย	เฉกแม่นแมนสรวง ฯ
ปวงสรรพ ^๕ ศุกพจน์ ^๕ พ้อง	เผยแพร่ ^๕ บิล
เฉลิมพระเกียรติ ^๕ สยามินทร์	มกุฎแล้ว
เริ่มเชล ^๕ งลิต ^๕ ตชิน	ราชพุทธ รูปแฮ
ขอจิต ^๕ ตั้ง ^๕ พ้อง ^๕ แผ้ว	พากย์ ^๕ พร้อง ^๕ เพรา ^๕ งาม ฯ

พระราชปราวก
เรื่องพระพุทธชินราช
ร่าย

สิริศุภมัสต	ลพทุทธศักราชตก
ศกสองพันสี่ร้อย	กับเศษสร้อยสี่สิบห้า
จอมเจดมหัสดิลกราช	พระบาทบรมนรินทร์
สมญาขึ้นอยู่ข้า	ชั่วดินฟ้าเลื่องกา
คือพระปิยมหาราช	ชนกนาถนรชน
ยลพระรูปทรงมา	ประดิษฐานหน้าพระลาน
ณราชฐานดุสิต	พิศภาพเด่นดงาม
ขนานพระนามเนื่องเสนอ	เพยอพระยศสมัญญา
สยามาธิบดินทร์	ปรมินทรราชา
พระรามาธิบดี	ศรีสินทรมหา
จุฬาลงกรณก่อ	ผ่องโศภิตโอกาส
เบญจมราชเลอเกียรติยศ	ครอบครองรัตนโกสินทร์
มหินทรายุธยา	เมื่อชนมายุคง
ทรงจินตนาอนุสร	ถึงบรรณิवासัน

ซึ่งประสาทประสิทธิธนาม	ตามลำดับถวัลยราชย์
อवासเบญจมบพิตร	ดุสิตวนาราม
ทรงพยายามสฤษฏ์กิจ	พิศโสภาคย์ไพหาร
เล่ห์พิฆาตแมนสรวง	ปวงจิตรศาลาการ
เจดีย์ฐานทั่วทิศ	ศิษย์สามเณรสมณะ
ร่นรมยะยังยง	ทุกสำสงฆ์สุขแสน
ยังขาดแคลนปณิมา	สำหรับสาธุชน
น้อมกมลโมทนา	อนุสสาวรีย์บุชิต
สถิตเทอดเป็นประธาน	ณสถานอุโบสถ
พระทรงยศสั่งชั้น	ให้ ^๕ เลือก ^๕ พื้นพุทธรูป
ณสตูปทั่วแดน	เมือง ^๕ เชียงแสน ^๕ เชียงราย
เชียงใหม่หมายเมืองน่าน	ผ่านลำพูนลำปาง
ทางอุดรทั่วด้าน	จดถึงหย่านปักข์ไต้
ทั้งไกลใกล้ตรวถ้วน	หลายหลากถ้วนนา
เชิญเข้ามาก็มาก	หากเชิญมาได้
ธกัให้จำลอง	จำนงปองเป็นฉะบับ

นับหลายแบบแบบยล
 พระจอมไตรคำริ
 ชินราชผุดผ่องผาด
 เนาสำนักพิษณุโลก
 งามวิไลเลิศล้ำ
 เทียบแผ่นดินงาม

มิสพผลพอพระทัย
 ตรีเห็นองค์พระพุทธร
 พิศโอภาสพุทธลักษณะ
 อาภรณ์ผ่องอำไพ
 หาพระใดเกินกว่า
 ๗

ประวัติพระพุทธชินราชองค์เก่า

โคลง ๔

เป็นศรีเมืองตั้งมั่น
 ครั่งกษัตริย์เบารากกาล
 ธรรมไตรปิฎกขนาน
 จวบพุทธศักราชอ้าย
 คำนถยังหย่อนเว้น
 พุทธศักราชทุกปี
 โปสาขมะเส็งพรรษา
 จุลศกสามหนั่งเก้า

มานาน
 ก่อสร้าง
 นามราช สฤษฏ์เฮย
 หนั่งห้าศูนย์ศูนย์ ๗
 เจ็ดวัน
 แปดเช้า
 นพศก เสริมแฮ
 เกิดสร้างพุทธชิน ๗

เดิมภินท์พุทธรูปราว	รานสลาย
สามคาบทองเททะลาย	เหล็กสน ^๕
มีชีปะขาวชาย	มาช่วย ห่อแฮ
สมิทิมัยไป ^๕ หวน ^๑	แห่วงน้อยๆมี ๗
ชีปะขาวที่ช่วยนั้น	เมียงเมิน
ออกจากประตูเดิน	ดวนเมอ ^๕
ธให้ราชบุรุษเชิญ	ชวนกลับ มานอ
ดาปะขาวไป ^๕ เออ	อาตม ^๕ สิ้นศูนย์พลัน๗
ทรงธรรมสั่งให้ช่าง	ขัดพุทธรูปเฮย
เงาปลั่งทั้งองค์ผุด	ผาดแผ้ว
งามสรรพพิเศษสุทธี	ทรงทรวด สมแฮ
ศุภลักษณ์เกิดพุทธรูปเร็ว	เพริศพร้อมเพราพรรณ

๑ ทักขการคำรับสัมผัสโท ตามปกติเป็น 'วิน'

อัญเชิญสถิตไว้	ในสถาน
ประทับเป็นพระประธาน	เทอดหล้า
ณพระมหาวิหาร	หนอัส ดงคี่เฮย
ผันพระพักตร์สู่ถ้ำ ^๑	ถิ่นท้องชลธิ ๗
เปรมปรีดีปราโมทย์ทั่ว	ธรรมไตร ปิฎกเฮย
มีมหกรรมเกริกไกร	เกียรติกิจอง
ครบสัปดาห์วารสมัย	สมโภช เสร็จแฮ
ธผ่านพิษณุโลกบ้อง	ปกไค้เจ็ดปี ๗
ภูปดัดรัสให้	สองอมาคย์ ท่านเนอ
นามจาการบุญอาจ	โอบอ้อม
อีกจ่านกร่องกาจ	ทะเก็งศักดิ์ สงแฮ
อยู่ประจำจังหวัดพร้อม	ปกบ้องสองบุร ^๒
ฝั่งนทีแทบด้าน	อัสดง คตนา
นามโอมบุรตรง	ฟากข้าม
ฝั่งออกพิษณุโลกองค์	พุทธรูป เนานะ
ชนออกเข้าไปห้าม	มนัสน้อมวันทนา ๗

๑ ต้องการคำรับสัมผัสโท ตามปกติเป็น 'ท่า'

แล้วบัญชาโปรดให้	เอารส ท่านเอย
ไกรสรราชปรากฏ	ช่ออ้าง
ครองนครละโว้จรด	เขตต์พิข ญแอ
คือลพบุรีสร้าง	ส่วนใดต่อเคียง ฯ
ดวงเกรียงกฤษณราชเจ้า	ราชบุตร เขยฮา
ทรงโปรดให้รับรด	รับรัง
เนาเสนาราชนครสด	แดนเขตต์ ละโว้แอ
เนื่องจากลพบุรีตั้ง	ต่อเบื้องทิศบุรี ฯ
นเรนทร์สุรัสวดีจ้าว	โดยแดน เต็มแล
สำนักนครเขยงแสน	สืบสร้าง
เจริญรัชทัตเทียบแมน	อมรสข เกษมนอ
บัญชาสศตะวรรษอ้าง	เสด็จเมอมลายชนม์ ฯ

พระราชดำริห์ลือพระพุทธรชินราชจำลอง

ร้าย

โดยเหตุผลบรรยาย	สังเกตหมายกาละ
องค์พุทธรชินราช	เนาอวาสจังหวัด

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

เก้าร้อยปีเศษปลาย

จุดเพลิงติดหลายคลา

ทุกไท้ธรรมาธิราช

สักขัตตีย์ศรีอยุธยา

โกสินทร์ผลัดธานี

เคยอภิวัตน์เนื่องนิคัย

พระจอมเกล้ามกุฎเกศ

พิษณุโลกธรรมยา

ปรมินทรมหา

เจ้าอยู่หัวโดยเสด็จ

พุทธเอกอัครวโรดม

พุทธชินราชเรืองงาม

เกรงนิทาทวยชน

จงรักพุทธชินราช

ว่าเทเวศนฤมิต

พิษณุโลกราชธานี

ปราศอันตรรายบ้จามิตร

ไปถิ่นทนาพินาศ

น้อมโมฬิศบุชนัย

สืบเนื่องมากรุงรัตน

จอมจักรินทร์บรมนาถ

ครั้งบพิตรผ่านเฝ้า

เสด็จประเวศจังหวัด

พระรามาธิบดีินทร์

จุฬาลงกรณ์เกล้า

ชทราบเสร็จสุภลักษณ์

สมบุรณ์บงโอภาส

จักพยายามเชิญมา

เกี่ยวกังวลมุ่งสมัคร

มีกมลมาดของเจตน์

รังสฤษฏ์ฉันทนาน

ทรงตรึงการบควร	เป็นเครื่องกวนใจราษฎร
ให้เขาขาดของรัก	ที่ผ่านกันนับถือ
จึงหารอช่างหล่อ	ต่อหลวงประสิทธิ์ปณิมา
บุตราเจ้าสุบรรณ	อันเป็นหลานบรมพงศ์
กรมหมื่นนรงค์หริรักษ์	สำนักการหล่อปั้น
สืบต่อชั้นสามชั่ว	ทราบกิจทั่วการช่าง
จะจองอย่างขึ้นใหม่	ไม่ยอมใหญ่เท่าเดิม
เขารับเสริมอาสา	หล่อปณิมาแม่นองค์
ให้รูปทรงบริสุทธิ์	เล่าให้พระพุทธรชินราช
ธประสาทเลื่อมใส	สบพระทัยเปรมปรีดิ์
มีพระราชโองการ	ทรงมอบงานทั้งปวง
ให้กรมหลวงดำรง	ราชานุภาพทรงจัดการ
ในสถานถื่นกรุง	เพื่อผะดุงกิจพอ
ปองประโยชน์ของชาติ	คอยแจ้งจัดเนืองเนือง
ฝ่ายหัวเมืองเตรียมการ	ตกพนักงานเทศา

ให้พระยาศรีสุริยราช	วรรณวัตรชาติไทยขัด
ซึ่งเปลี่ยนผลัดบรรดาศักดิ์	ยังเป็นพระยาสุรสีห์
วิสิษฐศักดิ์มีนามยศ	จัดการหมดทั้งมวญ
แล้วเชิญชวนช่างไทย	ออกไปจากกรุงเทพฯ
โดยสังเขปสมคิด	คือหลวงประสิทธิ์ปณิมา
ผู้ตรวจตราหุ่นแบบ	ถ่ายพิมพ์แบบขลอย่าง
ผู้ช่วยช่างใช้ขีด	หลวงอินทร์พีจิตรเจ้ากรมซ้าย
ย้ายขุนพิณิจสรเพลิง	เชิงช่างหล่อปลัดกรม
ระดมช่างพลพัน	สมทบกันกอบกิจ
นามขุนฤทธิสรเพลิง	ชำนาญเชิงวิทัศนกิจ
หัวหมันมีหกนาย	รวมช่างชายสิบถ้วน
ล้วนเชี่ยวชาญการหล่อ	ก่อพิมพ์หุ่นแล้วสรรพ
นับที่สิบสามคน	ร. ศ. ชูเชอดแก้ว
ร้อยสิบเก้ากำหนด	จรดวันพฤษหส์บดี
ดีถี่เจ็ดประจักษ์	ฝ่ายกาลบักย์บันทึก

มฤคศิรมาสยล	ดลปี่ชวดโทศก
จุลศักราชยกเลิกดับ	นับหนึ่งพันสองร้อย
กับเศษสร้อยหกสิบสอง	การจำลองพิมพ์ขึ้น
สำเร็จรูปหุ่นนั้น	เล่ห์แม่นยำเหมือนองค์ เดิมแลฯ

โคลง ๔

เทศาส่งข่าวแจ้ง	มหาดไทย
การก่อพิมพ์พุทธไฟ	โรจน์แผ้ว
แจกองค์ปฎิมาใน	อวาส นันนา
ปั้นหุ่นสำเร็จแล้ว	เล็ดตำจำลอง
พิศสองพุทธรูปแม่นยำ	เหมือนกัน ๑
ถูกส่วนถ้วนทุกอัน	เอี่ยมอ่ำ
นายช่างช่างจัดสรร	สบสิ่ง ประสงค์แฮ
ศุภลักษณะชะแล่มแจ่มจ้า	วิจิตรพร้อมไพบูลย์ฯ

นำความทูลธิดาไท้	ธณินทร์
เรื่องหุ่นรูปพุทธรูป	ราชแล้ว
ชทราบสรรพทรงยิน	ดั่ง นักรบ
โสมนัสหทัยแล้ว	แผ่สร้านบานกมล ฯ
สพผลสมกับถ้อย	แถลงกิจ
ตามที่กรมขุนนริศร์	บอกไว้
เมื่อกลับจากเมืองพิษ	ณโลก แล้วเนอ
ทรงตรวจการมาได้	ว่าแม่นองค์เดิม ฯ

โคลง ๒

เริ่มการเตรียมมาสร้าง	ปั้นใหญ่ชำรุดร่าง
ย่อยไว้เป็นทอง	เทนอ ฯ
สินาคกงกลาดกลึง	เก็บรวบรวมไปทง
ทอดไว้ปราศผล	ฯ
พระยาชลยุทธผู้	ห้วนการรอบรู้
จัดถ้วนปั้นทอง	ฯ
ปองประโยชน์ยุบไว้	เพื่อหล่อพุทธรูปให้
สมต้องพระประสงค์	ฯ

แล้วทรงสั่ง ^๕ ออก ^๕ ข้า	ให้พระยาชลยุทธ ^๕ ทจ ^๕
จัดสร้าง ^๕ นาวี	ไว้น ^๕ เอน ๗
แทนอุลุม ^๕ บี ^๕ ฟ่วง ^๕ พร้อม	รับพระพุทธรูป ^๕ ห้อม
แห่ ^๕ ขึ้นประดิษฐาน	โบสถ์ ^๕ เอย ๗

โคลง ๓

ส่งพนักงานช่างรัก ไปสำนักวัดนั้น
 คอยแต่งองค์พุทธรูป^๕ขึ้น เพื่อได้ปิดทอง เปลวแสง
 จัดสิ่งของเตรียมสรรพ สำหรับหลอมหล่อ^๕ถว้น
 ไปขาดเหลือเลือก^๕ถว้น เครื่องใช้ครบครัน ๗
 เพราะเป็นวันพรรษาการ สงฆ์^๕ประธานจัด^๕ของ
 สวดราชพิธี^๕ต้อง จัดตั้ง^๕พระ^๕ช^๕ชอบแล ๗

พระราชมน^๕(เขม)ราชา คณะมหาธาตุ^๕ตั้ง
 อาราม^๕สู่^๕พิษณุ^๕ยัง ๗
 ถอนบาเรียน^๕ในกรุง ไป^๕ผะดุง^๕กิจ^๕เกอ
 สวดพุทธรมนตร์^๕เออ นับได้^๕จำนวน^๕ตรี ๗

พระพิชิตธรรมหนึ่ง	ซึ่งส่งไปล่องหน้า
รวมสมณะนั้บห้า	กับทั้งราชมนั้ด้วยนอ
หัวเมืองมีสมณะศักดิ์	สำนักเหนือหนึ่งอ้าง
พระปรากฏมุนีข้าง	ฝ่ายบ้านเมืองเดิม ๆ
เดิมพระสงฆ์อันดับ	นับเนื่องในวัดนั้น
เกี่ยวพระราชพิธีชน	สาธย์ช้องพุทธมนตร์
เสด็จพระราชดำเนินสู่	จังหวัดพิษณุโลก

ร่าย

ดลตุลาคมมาส	พระบาทบรมนรินทร์
สยามินทร์มกุฎเกล้า	เจ้าอยู่หัวทรงคุณ
พระจุลจอมจักรพงษ์	ธำรงค์ศักดิ์สองเหล่า
ปกไพโรฟ้าระงับภัย	สบสมัยผ่านเผ้า
เสด็จเต้าแต่กรุง	เรือไฟจุ่งยาตรา
ประทับนาวาผูกฟุ้ง	ล่องชลมารควัถี
หลายราตรีทิวาวาร	พักสถานโดยระยะ
บรรลุนุระเอกอุ	พิษณุโลกชล

ดลวันที่สิบหก	ตกตุลาคมมาศ
ศักราชรัตนโกสินทร์	ประเพณีนักษัตร
ร้อยยี่สิบพรรษา	บำยนาฬิกาหมายมาศ
เสด็จโดยลาดพระบาท	พร้อมเหล่าราชบริพาร
คมนาการสู่วิหาร	ทรงนมัสการพุทธรูป
ถวายเทียนธูปทุกพรรณ	แล้วเสด็จผ่านพระพักตร์
ยังสำนักโรงงาน	ซึ่งเตรียมการไว้สรรพ
สำหรับหล่ออนุพุทธ	ตั้งอยู่สุดกระแวงวัด
ถัดโพธิสามเสา	อันเป็นเค้าหล่อเดิม
เต็มตั้งเตาและสุม	นับสรูปเหล็กสิบเตา
พิธีเนาในวิหาร	ล้ามสะพานแท่นสวด
ตรวจไปถึงเรือนแก้ว	แห่งพุทธแผ้วพรรณรัตน์
พระชัยวัฒน์หลังช้าง	ตั้งเคียงข้างถัดไป
อีกพระชัยเนาโลหะ	ต่อหน้าพระประธาน
พอล่วงกาลเกือบบ้าย	ฝ่ายสงฆ์สวดพุทธมนตร์

สิบรูปหนเหนือได้ ตั้งน้ำไว้วงสิญจน์
 ยืนพระสงฆ์สวดแล้ว ฐเสด็จกลาดเกล้า
 สู่ห้องบรรทม แรมนา ๑

ถวายเครื่องสักการพระพุทธชินราชองค์เก่า

โคลง ๓

รุ่งตุลาคมที่สิบเจ็ด ฐเสด็จยาตรเต้า
 ย่ำหกนาฬิกาเช้า กับห้าสิบสอง นาที่
 สบถุญท์ทองปัดพระ พุทธชินราชแล้ว
 ปัดพระพักตร์เสร็จแล้ว เริ่มให้จุดเทียน ชัยแล
 น้อมเศียรชบสโมธาน ทรงอธิษฐานเทอดเกล้า
 ให้พระราชมุนีเจ้า คณะเจ้เทียนชัย ๑
 ในเวลาอันควร มวลสงฆ์สามสิบถ้วน
 ฉันทักตอาหารล้วน เสร็จแล้วสาธยาย มนต์ร์แฮ

โคลง ๒

ปลายภาณวารพร่ำพร้อง เป็นพุทธานิเษกช้อง
 แต่เช้าจนชาย ตะวันแล ๑

บ้ายสองโมงเสด็จแล้ว เสร็จเปิดทองพุทธรแผ้ว
ผ่องเพ็ญรำไพ ๑

เปรมหฤทัยยิ่งล้ำ
ก่องหน้านวลฉวี ๑

มีมหรสพแซ่ซ้อง
กึกทั้งนิवासถาน ๑

ยลพุทธรูปก้ำก้ำ

๑

สมโภชพุทธรูปก้อง

๑

รำย

พระจอมปรางนปรีดี
ครั้งจอมราชรามินทร์

พระนั่งเกล้าผ่านไพท

พระนามเลอมณูเกศ

ประทานมามาตหมาย

ทอดหัตถ์ถาอุทิศ

แห่งชินรัตน์เรืองงาม

ถวายสังวาลเพ็ชรทรง

ชินราชผุดโอภาส

ถวายแพรเสนวลลาด

เจษฎาบดินทร์ปกแผ้ว

อันพระอัยยิกาเธอ

กรมหลวงวรเศรษฐสุดา

ถวายเป็นพุทธรบูชา

อามิฐเหนือพุทธรหัตถ์

แล้วองค์รามอริษฐาน

ประดับองค์พระพุทธร

กับแพรดาตโสภิต

สถิตไว้แทบฐาน
 มาลีลาชเทียนทอง
 ได้มาศปรักเปโรปรุ
 แว่นเวียนพร้อมครบสรรพ
 แว่นวนเอิกอวยพร
 สงฆ์สวดชัยปริตร
 จรดจนวันที่สิบเก้า
 คั่นแรกโปรดมีหน้
 คั่นสองเทอดทหาญบก
 คั่นสามหมุ่มหาดเล็ก
 สมทบกับกรมวัง
 จนสิ้นสุดสมโภช
 ราชาคณะอันดับ
 พร้อมพราหมณ์ชั้วหน้า
 แซ่ช่องถวาชัย

บรรณาการหมมาศ
 สองบายศรีบันรัก
 ตะเกียงหุงน้ำมันหอม
 รับสั่งให้พราหมณ์เบิก
 ตั้งต้นตอนนีไป
 ไตรวารติดต่อกัน
 ทุกค่ำเช้าสมโภช
 ตำรวจวังชูเชิด
 ยกหนังเคียงเรียงคู่
 ผู้ใหญ่เด็กบรรจบ
 ยังดอกไม้เพลิงจุด
 เข้าพลโปรดเลียงพระ
 สำหรับราชพิธี
 เอิบอ้อมใจไพร่ฟ้า
 ฯ

วันพระฤกษ์หล่อพระพุทธรูปราชจำลอง

โคลง ๔

รุ่งรำไพ่องแผ้ว	อัมพรา กาศเฮย
ทยี่สิบตุลา	มาสนั้น
โกสินทรศกตรา	ร้อยยี่สิบแฮ
สบสุกวารฤกษ์ขึ้น	จัดสันสรรพการ ฯ

รวีวารศุกลปักษ์อ้าง	อัฐมี
อาสยุขมาสนลุตริ	ศกสร้อย
จุลศักราชปี	ปรากฏ
นับหนึ่งพันสองร้อย	เศษท้ายหกสิบสาม ฯ

ตามพุทธศกถวัน	สองพัน
สี่ห้าศักราชพัน	ฤกษ์แผ้ว
พอพวยพุ่งสุริยัน	เข็มยอด ยุคันธรเฮย
ย่าหกนาฬิกาแล้ว	ฉกสร้อยเศษยาม ฯ

สามสิบแปดนาทิล้า
 สิบส่วนนาท
 อาทิตยสูราสี
 ภูมิสถิตถันย้าย
 พุทธประทับยัง
 เสาร์พฤษภสวดสถิตหนุน
 ราหูประดิษฐานดุ
 พระเกตุเสด็จจรดห้อง
 จันทรจรถันย้าย
 เสวยพระฤกษ์อุตรา
 กับดวงพระลักณา
 เกษณวรางค์พฤษภสวดแท

ร้าย

นาฬิกา
 ท่อนท้าย
 ดุลเทอด เสด็จรณอ
 อยู่เบื้องพฤศจิกายน ๗
 ยังกุล
 ธนุพ้อง
 ศุกรอยู่ พิจิกแล
 แห่งด้านมังกร ๗
 มกรา
 สาธแล
 สำนัก ดุลเนอ
 ศุกรอยู่ ตรียางค์ ๗

ทรงกางพระกรกุม
 เททองลงพิมพ์หล่อ
 ตลอดสระแล้วเสร็จ
 ตอนพระเพลาจางค

คุมคัมเบ้าบรรจุ
 ก่อแต่เบืองศิระ
 สำเร็จการหล่อเผา
 หมดทองชงหมายปอง

ผลิตจำนองที่จะ
ทองยังขาดไปพอ
บรรดาข้าละอองบาท
ราษฎรจงเจตน์ปอง
หลีกหลาพยาครูปกัณฑ์
เข้าในการกุศล
จดจำหมายสำคัญ
ราวสักสามชั่งนับ
กว่าพันบาทรวมกัน
สรีรภาคโลหกัณฑ์
มีจำนวนรวมได้
เศษสร้อยสี่ศูนย์

กินโลหะเกินคาด
ต้องรอไว้วันหน้า
ทั้งบรมราชวงศ์
ส่งเงินทองและนา
นำลงบรรจุบา
อนนต์นับมากหลาย
ส่วนสุวรรณน้ำหนัก
กับตัวเงินคิดคาด
ของรูปภัณฑ์ต่างหาก
หมดด้วยกันมากมว
สามพันเก้าร้อยสี่
ซังเนอ

โคลง ๔

คำณทองหนักเบอง
 หงหงสองสนยม
 ส่วนยอดพระรัสม
 ตอนพระองค์นับได้

บนศิริ ษะเฮย
ช่งไว
หกสิบ ช่งนา
ช่งถวนจ้านวนพัน ฯ

อันพระหัตถ์คู้ทั้ง
ทองหนักแปดสิบตรา
อุกัณฐาคพาหา
สองสี่ศูนย์ซ่งถ้วน

พระเพลาทองหนักถ้วน ถึงพัน ซ่งเฮย
กับสร้อยสี่สิบสรรพ
หนักทองทั่วองค์บรร
ลือสามพันเก้า

ทรงถวายฐานที่ตั้ง
แห่งพุทธรูปจำลอง
ก่อเป็นชุกชีปอง
อย่างกษัตริย์เขียงแสนก

โองการดำรัสให้
รวมเศษทองจากสถาน
สร้างพุทธรูปประทาน
เรียกพระเหลื่อหุนปัน

โทขาว ซ้ายเนอ
ซ่งถ้วน
ทองหนัก นับๆ
หล่อสิ้นสามเตา ฯ

ถึงพัน ซ่งเฮย
สรุปเข้า
จบครบ จำนวนแฮ
ซ่งร้อยเศษปลาย ฯ

เททอง นั้นๆ
ใหม่นี้
ปลุกโพธิ พฤกษ์แล
ก่อนโน้นนานฉนำ ฯ

นางงาน
หล่อนั้น
นามจุจ บวรพล
เสร็จแล้วโดยปอง ฯ

จงจักส่งส่้าว
เพื่อสำราษณ์สำหรับ
สถิตณถิ่นประทับ
เขาช่อจำศีลไว้

แดนลับ แลเฮย
นบไหว้
แทบยอด กิริแฮ
สับหลักถาวร ๗

เชิญพระพุทธชินราชหล่อใหม่ลงมากรุงเทพ ฯ

ร่าย

องค์นริศรสังเสร็จ	ธเสด็จประเวศ
ณขอบเขตต์สุโขทัย	ทอดทรงศในยถำเนา
เปารณสถานแถบเหนือ	โดยขบวนเรือพระที่นั่ง
เลียบฟากฝั่งชลธี	ถิ่นบุรีสรวรรคโลก
ตลอดโอฆมอรรณพ	เคารพอนุสสาวรีย์
เจดีย์ฐานวัดฤ	บรรจุธาตุสถิต
เนานิทรหกราตรี	ลุ่มบรณมีอาศวยุช
เสด็จจรดจากประพาศ	สู่อาวาสวิจิตร
พิษณุโลกจังหวัด	วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ในตุลามาสมัยสืบเจ็ด	เดือนสิบเอ็ดรวีวาร
เจ้าพนักงานเชิญปฎิมา	สู่นาวาพร้อมสรรพ
เสด็จประทับทอดพระเนตร	สังเกตดวงพระพักตร์
พุทธลักษณะให้สังกาส	เนกขิณราชองค์เดิม
ส่วนการเติมตกแต่ง	แห่งพุทธรูปใหม่นั้น
ซึ่งคาดกันคิดไว้	หมายจักให้แล้วหมด
ในกำหนดหกเดือน	เห็นจะเลื่อนเลื่อนล่า
เพราะเหตุว่าเร็ววัน	เกรงไม่ทันกำหนด
การทำหมดยังมาก	คงชักลากล่วงกาล
นับเนิ่นนานมาสา	จึงพระยาชลยุทธ
ทูลทรงภูษณ์ผ่านเข้า	น้อมเกลศเกล้าวันทนา
รับอาสาตกแต่ง	แห่งพระพุทธรูปชินราช
ให้เสร็จมาดสมหมาย	ภายใน หกมาสสรรพ
ขอรับไปปรณา	ณศาลาโรงหล่อ
เพื่อกอบก่อกิจการ	ระดมทหาญช่างเรือ

ได้ช่วยเหลือตกแต่ง
คงจักสำเร็จได้
แน่แท้ทุกส่นอง

แบ่งเวลากันทำ
ตามกะกำหนดไว้
ฯ

โคลง ๔

พระทรงตรองเหตุเคำ
เพราะถื่นนั้นเป็นจวน
เดิมพระมิ่งมหิศวร
สำนักกฤหาสน์เหยา
อุตตมสถานที่ตั้ง
แห่งบุรพราชเบาราน
ควรเป็นที่อุปการ
คงสฤทธสมดังอั้ง
นเรนทร์สุรจึงสั่งเวน
สมโภชระหว่างธาร
ตามจังหวัดทุกสถาน
เพื่อประสงคัมให้

เห็นควร
ราชเจ้า
พุทฺธยอด พ้าเฮย ฯ
อยู่เบื้องบุรพกาล
อาการ
ก่อนสร้าง
กิจแต่ง พระแฮ
ดุจถ้อยคำทูล ฯ
สรรพการ
งดไว้
เลิกทั่ว ถิ่นแฮ
ห่างช้าทิวาวาร ฯ

เคลื่อนยานนาเวศแล้ว คลาจร

จากพิษณุโลกตอน แต่เช้า
ที่สามสิบดูลรอน แรมสี่ กรุงเฮ
ลูที่สองพฤษจิกเข้า เขตต์หย่านทหาญเรือ ฯ

เชื่อเชิญพุทธรูปขึ้น เนาสถาน
จัดช่างชำนาญการ มากผู้
เปลี่ยนผลัดเร่งรัดงาน ทุกคำ คั่นแล
ตลอดทุกวันคั่นสั แต่งสร้างแซมเสริมฯ
แต่เดิมเริ่มหล่อนั้น นับสอง วันเนอ

วารแรกการเททอง เรียบร้อย
วันหลังหุ่นพิมพ์กอง เพลิงก่อ ฟ้าเฮย
ตอนล่างทองเข้มย้อย แยกראวรานสลาย ฯ

ต้องชวนขวายทาบไม้ เทดาม
หล่อปะพยายาม ยากถื่น
สำเร็จเสร็จเพราะความ เพียรแต่ง เต็มนา
ลงสมุกรักรับรับ เพิ่มเนื้อทองเพ็ญ ฯ

เป็นเวลาเร่งร้อน	เร็ววัน
บังคับรักแห่งทัน	มาศได้
น้ำแข็งทับทาบสร	พวงค์ทัว องค์แด
เพื่อจกปิดทองให้	เสร็จแล้วสบงาน ฯ
กุมวารถที่สืบอ้าง	ธันวา คมเฮย
ปิดมาศพุทธปฎิมา	พรักพร้อม
มีสมเด็จพระราชา	คณะช่วย เณติมแฮ
อีกพระบรมวงศ์ล้อม	มากด้นແหล່หลาย ฯ
สมหมายสมมาดแมน	เหมือนองค์ เติมโน
สมจิตต์สมเจตน์จง	แจ่มจำ
สมบุรณ์สบสมประสงค์	สมฤทธิ์ สฤณเฮย
สมพระทัยเจ้าฟ้า	ฝากไว้ในสยาม ฯ
ด้วยความสังเกตทั่ว	กรุงไทย
เห็นอุณาโลมใน	แก่นั้น
เดิมหายเพราะเหตุภัย	พะม่ารบ กวนนอ
ส่วนที่คงมีขึ้น	ใหม่สร้างเดิมเสริม ฯ

ไปเหมือนเดิมก่อนโน้น กาลนาน	
จึงเปลี่ยนอุณาโลมมาน	ใหม่ ^{ขึ้น}
เลียนอย่างพระประธาน	กรงเก่า
ซึ่งอยู่วัดนิเวศน์ ^{ขึ้น}	สถิตอ้างบางปะอิน ฯ
สระรัตนที่ภาคเบอง ^{ขึ้น}	เศียรศอ คงเฮย
พระอุณาโลมละออ	เอี่ยมหน้า
สบพระราชหฤทัยพอ	จงอย่าง นั้นแล
สฤษฏีใหม่ใสสุกจำ	แจ่มด้วยทองคำ ฯ
คมขำงามยิ่งล้ำ	พระอุณา เดิมเฮย
องค์ที่พิษณุโลกตรา	ติดไว้
บรรเทิงพระทัยปรา	โมทย์ยิ่ง นั้กแล
เป็นที่ประชาชนไหว	นอบน้อมโมทนา ฯ

สมโภชพระพุทธชินราช

ที่หน้าโรงหล่อ

บรรลवारกำหนด	ปาฏิบตฤถิ
สบฤกษ์ดีพุทธวาร	มิกสิรมาสขานขวบฉลุ

พุทธศกขเขตศาสน์
สืบท้าสร้อยพรรษกาล

พอนาฬิกาขำรุ่ง
เจ้าฟ้าฯ ให้เชิญ

วางบนรถคตاجر

ซุ้มทวารในโรงหล่อ

รอตวาราท่าลาย

คตสะพานประทับ

เลื่อนออกจากราชรถ

มีเสวตฉัตรเจ็ดชั้น

ประกอบมณฑปเทียบ

จามรมาศมยุรฉัตร

กรรภีรมย์กรเวก

นาวาหันเลื่อนลอย

หน้าโรงหล่อยังยับ

ศักราชยี่สิบสี่ร้อย

ที่สิบเอ็ดวาระนั้น

รำไพพุ่งผ่องหล้า

พุทธรูปเดินดลราง

ตอนที่จักกระไล

ร่อพระเศียรปณิมา

เลียบลงชายฝั่งชล

บันจันรับโดยรอก

ลดลงสู่นาวี

ก้นกางอยู่เบื้องบน

เรียบรายเครื่องสูงสลอน

บังสุริย์พัศโปกลม

เนกพิธโสกันต์

ขยับลอยเทียบท่า

ตรงกับพลับพลาชัย

พอล่วงสมัยรุ่งวัน	ทวาทศันวาทมาย
ตะวันฉายชุมสงฆ์	ยี่สิบองค์สำรว
สวดพุทธมนต์ณสถาน	มหาพารเลออาสน์
พลับพลาดาศพิदान	กรมวชิรญาณวโรรส
ทรงนำบทภาษนี้	ประธานชุมนุมสรรพ
กับที่วัดเบญจมะ	บพิตรพระอุโบสถ
กำหนดสงฆ์สรูป	ยี่สิบรูปสวดมนตร์
ดลเวลาค่ำพลบ	มีมหรสพสมโภช
ดอกไม้โชติไฟฉาย	การเล่นหลายหลากลา
บนบกและในน้ำ	แน่นล้นชนหลาย ๆ

แห่พระพุทธชินราช

ไปไว้ณวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

โคลง ๔

รุ่งสายสุริยเสจ	จรัสแสง
ไครทศันวาแสดง	ฤกษ์ได้

ขบวนแห่อดแอแซง	เสียดแทรก กันนา
เจ็ดกรงก่อนเทียงให้	ยาตร้ายคล้ายขบวน ฯ
ผันผวนหวนสู่ ค้าว	หนอคร
เรือประตู่คู่ นำจร	แห่หน้า
เรือบินใหญ่อยู่ ตอน	ถัดต่อ มานา
เรือพยัคฆ์เรือดงลา	ล่องท้ายเรือกลอง ฯ
ผองเรือคู่ ชักซ้าย	แซงขวา
เต็มแบบพยุหยาตรา	ครบถ้วน
ขบวนหลังเนื่องราชา	คณะศักดิ์ สงฆ์เฮ
เรือกราบดาดสีล้วน	ล่องหน้าดำทรง ฯ
องค์วิริญาณยาตรหน้า	น่านิกาย สงฆ์เฮ
ประทับเรือดาดสีพราย	เพริศแพรว
ราชาคณะราย	ลำดับ ยศเฮ
เรือกราบม่านแย่งแกล้ว	คลาดคล้อยลอยประจำ ฯ
ถัดลำนาวะเจ้า	จอมสงฆ์
ปเรียญเอกโทตรึง	ขนาบข้าง

ฐานาพระครดง
ทุกคณะเหนือไต้ฟ้า

จักรวังสอค์เอกอ้าง

พระบิรมหาราชราม

ปรมินทร์บันปกลสยาม

ประทับที่นั่งทองจำ

อำพนเรือใหญ่่น้อย

ล้วนเหล่าบรมพงศา

ต่างองค์จัดนาวา

สำพวกฉพายจำ

บงเรือราชภักผู้

ประเทียบเพียบชลธาร

เรือทวยราษฎร์แน่นขนาน

นับกว่าพันลำย้าย

จำนวนคณะผู้

ไม่หย่อนกว่าหมื่นคน

เรือเรียบ เรียงแฮ
เพียบท้องชลธิ ๗

ออกนาม

ที่หา

ยลอยู่ กลางแฮ

แจ่มเพียงไฟขยณฑ์๗

คณนา เนกเนอ

เสียดข้า

มาแห่ แหนเฮย

จ่อท้ายเรือทรง ๗

บริพาร เพ็ญเฮย

ถัดท้าย

เนื่องแห่ เสด็จแฮ

ยาตรเต้านาขบวน ๗

ผองชน

มากหน้า

โดยเสด็จพระจอมพล	เพียบแน่น เณรียนเนอ
ตกแต่งอาตม์เอี่ยมอ้า	โอบรู้อ้อมอนันย์ ฯ
ฝั่งที่สองภาคพื้น	พสุธาร
ทวยราษฎร์เริ่งสำราญ	ร่วมพ้อง
หน้าแพ่นำอาการ	คนแน่น อเนกนอ
ถวายอนุโมทนาซ้อง	แซ่ชั้นสรรเสริญ ฯ

ร่าย

ดำเนินขบวนนาเวศ	มาในเขตต์สาคร
ล่องเข้าตอนตำบล	ดลจังหวัดบริเวณ
คลองสามเสนสมหมาย	ขบวนหน้าผายผาดผัน
หันพยหาตรา	บายนาวาสู่คลอง
เสด็จสำรวจรอบสรรพ	เปิดไว้รับพุทธรูป
สรูปสิริเรื่อรายเรียบ	เลียบดำเนินโดยปอง
ล่องลำคลองไคลคลา	ขบวนแห่มาบรรสพ
ประจบคลองเปรมประชากร	นาวาจรจัดแบ่ง
เรือดั่งแข่งสกุ	สู่คลองเปรมประชา
จวนเพลานั้นเพล	สงฆ์สามเณร ล่วงลัด

รับไปวัดเบญจมะ	ราชาคณะผู้ใหญ่
โกชนัฏัตต์ไ้สำหรับ	ฉันในพลับพลาเทียบ
นอกนั้นเพียบพร้อมฉัน	ศาลาบรรณรัศภาค
เหลือจากนี้สถิต	เบญจพิสภาคศาลา
พระสงฆ์มาประมวญ	คำนวณห้าร้อยหย่อน
สิบหกรูปพร้อมเพลฉัน	พอสุริยันยাত্রา
สิบเอ็ดนาฬิกาเศษถึง	จึงขบวนค้อยค้อย
เรือพระพุทธรูปกล้อย	เคลื่อนเข้าเขตต์อำ รามแลฯ

เชิญพระพุทธรูปขึ้นราช
ชั้นประดิษฐานในพระอุโบสถ

โคลง ๔

จอมนราธิราชให้	เตรียมการ
จัดรถรับพระประธาน	แท่น
โรยรอกสู่ สะพาน	เทียบทอด รางแฮ
ชะลอพระพุทธรูปลา	เคลื่อนเข้าเนาสถาน ฯ

โดยทวารอุโบสถเบื้อง	ทิศบูรพ์
ประทับสถิตแท่นทูน	เทอดตั้ง
ไพโรจน์แจ่มจำรูญ	จรสรวง เรืองแฮ
งามยังพุทธรูปทั้ง	ถื่นตัววदनไทย ฯ
ปลอดภัยไปเกี่ยวด้วย	เหตุการณ์ ใดเลย
ปราศจากอุปสรรคพาน	พะพ้อง
ทรงพระเกษมสานต์	โสมนัส ยิ่งแล
สมดังจิตต์เจตน์จ้อง	จบสิ้นสรรพการ ฯ
เต็มภูบาลวิตกด้วย	การผอง
หากว่าหล่อจำลอง	ไปแม่น
ฤاسبอุปสรรคหมอง	มาเยี่ยม เขื่อนแฮ
ให้พิบัติขัดแค่น	เกิดชนคราวงาน ฯ
จักรำคาญข้องแห่ง	หฤทัย ท่านเนอ
เป็นที่รังเกียจใน	มนุษย์นั้น
โดยอุบัติเหตุใดใด	ดลขัด ขวางแฮ
ย่อมเกิดโทษทุกข์กัน	กิดข้างทางคุณ ฯ

เดชะบุญบารเมศเจ้า
 สัมฤทธิ์ประสิทธิ์สรรพ
 ปราศจากสิ่งภัยอัน
 สบซ่งผลเพริศแพรว

อาตุรเผด็จสัน
 วิตกวิจารณ์กลาย
 ปรีติสุขสมหมาย
 ปราโมทย์มนัสสัน

สายสะพายนพรัตน์เรือง วราภรณ์
 ถวายพุทธปฎิมากร
 เทอดแทบหัตถ์มหิศร
 ทรงอุทิศบจิตแพรว
 วันที่สืบสืออ้าง

จนยสืบชั้นวา
 เบ็ดให้เหล่าประชา
 บิคมาศชินราชถ้วน

จอมธรร มิกเฮย
 สฤษฏ์แพ้ว

ตรายปลอด โปร่งแฮ
 พุทธเรื่องจำรูญ ฯ

ศุภย์หาย
 กลาดพัน

สบมั่ง กมลเฮย
 มากล้ำเหลือหลาย ฯ

ก่องแก้ว
 เสริมหัตถ์ พุทธแฮ
 เพรศพรังเพราพรรณ ฯ

คณนา กาลแฮ
 เจ็ดถ้วน

ชนทั่ว ถิ่นแฮ
 มากถิ่นเหลือตรา ฯ

ผู้มากกว่าหมื่นได้	โดยคณ นานา
นอกจากบิศสุวรรณ	ทาบได้
ยังออกรัชต์หิรัญ	ช่วยอีก มากเนอ
เพื่ออุทิศทอดไว้	กอบเือกการผอง ฯ
สองหมื่นพันสร้อย	รวมนับ
ห้าสิบเก้าบาทกับ	เศษสร้อย
ยี่สิบเอ็ดอัฐรับ	รวบยอด ไว้ว่า
เพื่อเพิ่มกิจใหญ่น้อย	เนื่องด้วยกุศลมัช ฯ
สพสมัยกำหนดเกอ	มหกรรม กิจฤ
ยี่สิบสามเดือนธันว	ทตน์
สมโภชพุทธรูปบรร	จบส วารแฮ
ลุตยสิบหกพัน	เขตต์ท้ายวันฉลอง ฯ
การฉลอง พระพุทธรชินราช ณ วัดเบญจมบพิตร	
ร้าย	
ผองพระสงฆ์ทั่วคณะ	เจริญพระพุทธรมนตร์
จนตลอดไตรवार	รับอาหารบิณฑบาต

คอยอังกาดขบฉัน	วันละสามสิบรูป
จัดเทียบรูปบริกขาร	ตระการกัณฑ์ภาชนะหลาย
ถวายเป็นวันทุกอัน	มหรสพสรรพต่างต่าง
การเดินอย่างงานใหญ่	มีไต้ลวดหกขะเมน
เกณฑ์หุ่นโขนละคร	ทะแยมอญช่องระทา
อีกกลาตีไม้	กะอัวไหล่ ^๑ แทะควาย
ไม้อลอยหลายฉนวนหก	มงครุ่มยกโคมเวียน
เชิดขเทียบแสงฉาย	ตกคำรายโคมไสว
ดอกไม้ไฟจุดฟู่	ข้างร้องก่เสียงก้อง
บ้องบับช่องแซ่ศัพท์	ไฟพะเนียงนับบอกหลาย
บรรจुरายพลดับ	แสงเพลิงวับดับตั้ง
เสียงเอือกองออกรรณ	สรรพพลุส่เขยวเหลื่อง
โรจน์รุ่งเรืองเรอฟ้า	ส่สุกจำแจ่มจรัส
ถัดตอนในต่อเฉลียง	รอบระเบียบงอุโบสถ
ปรากฏพุทธปฎิมา	อันพระวงศานุวงศ์
ภิกษุสงฆ์สามเณร	เกณฑ์เข้าทูลละอองบาท

๑ ท้องการคำรับสัมผัสโท ตามปกติเป็น 'ไต้'

อีกทวยราษฎร์แสวงหา	จัดนำมาต่างต่าง
มีตัวอย่างพุทธลักษณะ	เพียบพ้านักแต่งตั้ง
ทั้งเก่าใหม่มากนัก	ลำดับเนื่องแน่นขนาน
เครื่องสักการตกแต่ง	แบ่งตัดตอนบูชา
เป็นมหามหาพาร	นอกจากขานระเบียง
ออกร้านเรียงเรียดราย	ขายสิ่งของสินค้า
มีผอนผ้าแพรพรรณ	สรรพภาชนะพัสดุ
บรรจุนานรอบทั่ว	เป็นที่อยู่ยลชม
อุดมของขบเคี้ยว	รสหวานเปรี้ยวเค็มมัน
สรรพของสดและแห้ง	เสกสรรสร้างแต่งตก
ยกออกรายเรียงตั้ง	มีพร้อมสรรพนับทั้ง
ทั่วห้าย่านสถานขาย	แลนา ๗

โคลง ๔

กำหนดหมายหมดสิ้น	เสร็จงาน
ยี่สิบเจ็ดธันวาคม	กาดไว้
จึงสมณะคณาจารย์	ทุกสำ สงฆ์แอ
จัดเครื่องสักการไหว้	พุทธน้อมบูชา ๗

สำแดงปิติพร้อม	เพรียงสงฆ์
ประทักษิณเวียนว	แวดล้อม
ชุมสวดพุทธมนต์รุ่ม	คลเพิ่ม ผลแฮ
ท้าวอุโบสถน้อม	เนื่องด้วยอำนาจพร ฯ
สมณะจรจรดค้อม	เดินเทียน
วนรอบบริเวณเวียน	วกเลี้ยว
สามกัลป์นับจำเนียร	เนื่องแน่น อเนกนอ
แห่กระบบริจกเถียว ^๑	จบถ้วนไตรวงก์ ฯ
สำสงฆ์สาธยะซ้อง	ราตรี ตลอดแด
รุ่งสว่างว่างพิริ	พุทธไท้ .
ปราโมทย์หฤทัยปรีดี	เปรมราช รมย์เฮย
สบพระราชศรัทธาไสร	เสร็จสิ้นสมประสงค์ ฯ

๑ ต้องการคำรับสัมผัสโท ตามปกติเป็น 'เทียว'

ทรงอุทิศมอบพระพุทธชินราช

ไว้แก่สาธารณชน

ร่าย

จำนงแรกเริ่มสร้าง	พุทธชินราชอ้างออกนาม
พยายามเสร็จได้	ใช้ทรัพย์ส่วนพระองค์
โดยเจตน์จงแจกจ่าย	จำหน่ายถ้วนทุกอย่าง
รางวัลช่างกิจชอบ	ตามระบอบบำเหน็จ
จนสำเร็จการผ่อง	เว้นแต่ทองที่หล่อ
ใช้ปั้นร่อชำรุด	จนจักทรุดโทรมพัง
หวังเป็นบุญยราศรี	สพผลดีกายหน้า
อยู่ชั่วฟ้าดินศุภย์	แจ่มจรรุญเรืองยศ
ปรากฏแก่ตาโลก	ทรงอาโภคมุ่งมาด
พุทธชินราชสัมฤทธิ์	เชิดบุชิตชาวประชา
ปรารณาน้อมมนัส	เป็นสมบัติบริสุทธิ
แก่พุทธศาสนิกชน	จงรับผลทั่วผู้

ขอย่ำรู้ เบื่อตา
 ตรีเห็นเหตุหึงนาน
 ล้วงปราปรกพ
 ขอศาสนิกากร
 จงรับพุทธชินราช
 ผลกุศลานิสงส์
 ชุเชิดชาตีสาน้ำจ้ำ
 นนเทอญ

เป็นพุทธานุสสติ
 ในศีลทานภาวนา
 ประสพสุขสุด
 เอ้ออาทรทั่วสรรพ
 ประสาทส่วนโมทนา
 ดำรงคงคู่หล้า
 จวบสิ้นศุนย์กัลป์
 ฯ

โคลง ๔

คำนันท์กตัตตั้ง
 เป็นพากย์มคธจุด
 เพื่อสำสัดบุรุษ
 เจ้าประภากรได้

ฐานพุทธ รูปเฮย
 จดไว้
 ยลจบ แจ่งแฮ
 ผูกถ้อยประพันธ์ถวายเป็น

บรรยายความเรื่องสร้าง ปฐิมา กรเฮย
 จารึกวันเวลา
 พุทธศักราชปรา
 จงลอกคัดมาให้

มาสไว้
 กณัฑต์ เจนแฮ
 เพอรุ้ดจำ ฯ

คำแปลคำอรรถแจ้ง จดจาร
 ไวที่สุดเสร็จสาร ส่วนท้าย
 เพื่อประโยชน์สาธารณ หอดเนตร ดูเนอ
 ไม่เปลี่ยนไม่แปลงย้าย ยกเพี้ยนพจน์ประพันธ์ ฯ

พระราชทานบำเหน็จรางวัล

แก่ผู้มีความชอบ

จอมธรรมิกราชาเจ้า จบไฟท ไทยเนอ
 รำลึกความชอบใน ช่างนั้น
 เพียรหล่อพุทธรูปไฟ โรจน์รุ่ง เรืองแสง
 เนื่องจากหลวงประสิทธิ์บัน หุ่นมั่นเหมือนเดิม ฯ
 เต็มศักดิ์พระเพิ่มหน้า สมญา หลวงเฮย
 เป็นพระประสิทธิ์ปณิมา มอบให้
 จางวางช่างหล่อสา มารถกอบ การแฮ
 บำเหน็จรางวัลได้ เพราะด้วยความดี ฯ

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕
 ๕๕๕ ๕

รางวัดสรรเลือกให้
 พระราชทานเงินตรา
 ที่รับราชอิสริยา
 ตามคุณานุรูปอย่าง
 พุมใจได้รู้เรื่อง
 เพราะพระจุลจอมสยาม
 ในพระราชปรารภตาม
 ทรงแจกแก่ข้าไท
 จ้านองตรองแต่งด้วย
 ทานเทียบเรียบเรียงตาม
 ฝีมือขาดข้อความ
 เป็นเพราะเหตุรับร้น
 นมัสการงานวัดไหว
 จวนจักแต่งไม้ทัน
 เพียรผูกพจนประพันธ์
 หวังส่งลงพิมพ์ให้

โดยฐา นันตร์เฮย
 แจกบ้าง
 ภรณ์ก็ มีเนอ
 ช่อไว้ในปุม ๗
 ราวความ
 ดิจิตไว้
 ต้นฉบับ เดิมแฮ
 เมื่อครั้งคราวฉลอง ๗
 พยายาม
 เรื่องต้น
 จากฉบับ บ้างนอ
 จักให้ทันงาน ๗
 เร็ววัน นกนอ
 กะไว้
 โดยรีบ ต่วนแล
 สู้ผู้คู้ฟ่ง ๗

ยังผลิตพลาดขาดถ้อย	ทางควร บ้างเนอ
ขอท่านอย่าเพื่อสรวล	สังข์
ผู้แต่งอ่อนสำนวน	แรกหัด เรียนเฮย
ผู้ตรวจเกินกำ	โปรดแก้การควร ฯ
คำนวณแต่งเรื่องน	ทวาทศ วารเนอ
เมื่อว่างจากการหมด	มั่งเออ
ตัดเติมเพิ่มต่อบท	ตามแบบ บุรพ์แฮ
เพื่ออ่านฟังยดเยอ	อยู่ได้ยาวนาน ฯ
อังคารที่แปดอ้าง	มกรา คมเฮย
สองสัหกศุณย์ตรา	ศกไว้
วารแรกนบบูชา	พุทธชนะ ราชแฮ
งานประจำปีไหว	วัดสันเสีจสาร ฯ
<u>ขุนสนั่นฐานอักษรสร้อย</u>	ศาสตร์เสริม
นามหุ้ม บุญยะกาญจนเต็ม	แต่งไว้
เพียรผูกพจนประเดิม	ประดิษฐ์พากย์ ประพันธ์แฮ
หวังเพื่อสาธุชนได้	สดับรู้ราวความ ฯ

คำจารึกพระพุทธรชินราช

คำขงจารึกพระพุทธรชินราชอันหม่อมเจ้าประ-
ภากร ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหา-
มาลากรมสมเด็จพระบวรราชปรีชา ประพันธ์
เป็นภาษามคธว่า ดังนี้:—

“สุภมัตถุ ชินัสส ธัมมราชัสส ภควโต ปรีนิพัพพานา
จตุสตาธิกานัน ทวินัน วิสสสหัสสานมุปรี ปัญญัจฉิต-
ตาพีสติเม สวัจันเร สหัสสทวิสตเตสญฺญิมิตจุล-
ลสากสภายเน สตโต จ วิสติเม รตนโกสินทสั-
เก ติสัญญิตะ, สัมบัชชมานะ; ปรมินทมหาจุลาตัง-
กรโณ มหาราชา. สยามาวิสเย ราชาธิราชวโร, อติ-
เรกเตตตัสสรเท ปัญญอมมามรตนโกสินทมหา-
ราชธานี รัชช การณโต, มหาราช ปรีวาเรน วิส-
ณโลกิ ปุริ คันตวา. อาสยชฺชมาสสัสส สุกกบักเข
อญฺญิมิยา ตติย, ตุลาคมมาสสัสส วิสติเม ทิเน,
สุรวาเร, พิมพัสส ปริมมุเขสุ วิถีนสวณฺณาทิ
โอสิญฺจิจิตวา อิม พุทฺธปญฺนิมมกาสิ, โอสิญฺจเน

สีท้เช: โส อิมิ อหฺราเปตฺวา, นาวณิกานาปนณฺฐิ-
 ฐาเน ปริสุทฺธิ์ กาเรสี. โสธเน นิปฺพนฺเ; มาคสี-
 รัสส ชุณฺเห ตติยาเย, ธนฺวาคมัสส เทรสเม, สุกฺเก,
 ปมุเขหิ มหาชเนหิ ปริวารेतฺวา คัจฉนฺเตหิ ปุชฺย-
 มานํ อิมิ อหฺราเปตฺวา, บัณฺฑจมปวิตฺตตฺตฺสิตวนารามे
 ปติณฺฐิฐาเปสี. ตตฺถ จ โอสัญฺจนโสธเนสุ, ปสฺสทฺธิ-
 ปณฺณิมาติสฺวหฺยามัจโจ โอสัญฺจนเ อาณปโก อโหสี,
 ชลยฺพุทฺธโยจีนํทามัจโจ โสธเน. อิมสมปิ จ วา-
 โก ชานาตุ,

‘พุทฺธสํสาสนมฺหิ สทฺธาตุ ตถูปถมํโก วโร
 เขปเรยิธ สามินฺทา สโม โหเตส สามโป’ ติ.๑”

คำแปล

ขอความงามจงมี ^๑แต่กับพระผู้^๒มีพระภาค^๓
 ผู้^๔ชำระ (มาร) ผู้^๕เป็นพระราชาเพราะธรรมปริ^๖
 นิพพานมา ^๗เมื่อ^๘บท ๒๔๔๕ ที่ทราบกันแล้วว่า
 บัณฺฑจุลศักราช ๑๒๖๓ ^๙รัตนโกสินทรศก ๑๒๐
 มาถึงอยู่ พระเจ้าแผ่นดินใหญ่ทรงพระนามว่า

พระบาท สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
 เป็นราชาธิราช อันประเสริฐในสยามวิสัย เสวย
 ราชสมบัติในกรุงรัตนโกสินทร์เป็นคำรบ ๕ ได้ ๓๓
 ปีกว่า เสด็จพระราชดำเนินสู่ เมืองพิษณุโลก
 พร้อมด้วยราชบริพารเป็นอันมากแล้ว ได้ทรง
 เสด็จ ท่อง อัน คว้างใน ช่อง ขนวน เบื้อง บน แห่ง รูป
 พิมพ์หล่อพระพุทธรูปปฏิมา พระองค์นั้นในวัน ๑๙๑๑
 ค่ำ เป็นวันที่ ๒๐ ตุลาคม ครั้นการหล่อสำเร็จ
 แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เชิญมาแต่งตั้งว่าการกรม
 ทหารเรือ ครั้นการแต่งตั้งสำเร็จบริบูรณ์แล้ว ณ วัน
 ๒๑ ค่ำ เป็นวันที่ ๑๓ ธันวาคม โปรดเกล้าฯ ให้
 เชิญมาประดิษฐานไว้ ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนา-
 ราม เมื่อขณะเชิญมาหาชนได้ห้อมล้อมบูชา
 ตลอดทาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 พระราชดำเนิน เป็น ประธาน ของ มหาชน หมู่นั้น
 ด้วยก็ในการหล่อพระพุทธรูปปฏิมาองค์นี้ พระ
 ประสิทธิ์ปฏิมาเป็นผู้บังคับช่างหล่อ พระยา

ชลยฺหุทธโยจินทร์เป็นผู้บังคับช่างแต่ง ขอท่าน
ผู้อ่านหนังสือจงทราบว่ พระเจ้าแผ่นดินใหญ่
พระองค์นี้ มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา
เป็นอันมาก ทรงอุปถัมภกพระพุทธศาสนาเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ
เสมอด้วยพระเจ้าแผ่นดินสยามในกรุงนี้แต่ก่อน
มา ฯ

โคลงพระบรมนามาภิไธย

“สมเด็จพระเจ้าฟ้าลูก ฤทธ
นามจุฬาลงกรณ ทั่ว
กรมขุนมิ่งมหิศร สรรเสก ให้นา
พินิตประชานารถเจ้า แผ่นหล้าประทานพร” ฯ
พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕

สิทธิ์มัตถุ สิทธิ์มัตถุ สิทธิ์มัตถุ

ม.ร.ว.ค.ส. - ราชบัณฑิตยสถาน
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา

ราชบัณฑิตยสถาน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา

